

IN MEMORIAM.

FRANCESCA ADROVER I TIRADO (1955-2013)

Música i pedagoga. Cantant i guitarrista dels grups S'Estol des Gericó, Sis Som i Tramudança

Joana Domenge i Rafel Duran

Els seus pares es varen conèixer cantant, festejaven i cantaven i na Francesca Adrover i Tirado és fruit d'aquesta relació musical. El seu pare, d'ofici teuler, es movia pels ambients musicals de la contrada, a les nits cantava i tocava la guitarra i el llaüt en un local de Cala Figuera, feia duet amb una senyora alemanya que sonava l'acordió i més tard va ser membre del grup Marblau que amenitzava les vetllades a l'hotel Villamil de Cala Major. Per tant, na Francesca va saber, abans de caminar i de parlar, que per tots els racons de ca seva es respirava la festa i s'invocava a Euterpe, la musa de les arts musicals. Cantava el seu padrí patern, que feia de sabater i era tan afeccionat a la sarsuela que els diumenges anava en taxi a Ciutat a veure les companyies que en representaven. Cantava la seva padrina mentre emblanquinava i a la seva mare li agradava molt cantar en les festes familiars.

No és d'estranyar, doncs, que si de petita anava tan amarada de música, tota la resta de la seva vida la dedicàs a l'ensenyament, la pràctica i la difusió d'aquest art. Una de les fotografies preferides de la seva infància és la que a l'edat de dos anys se la veu asseguda en una cadira i entre les mans sosté una guitarra de joguina.

Tot i que va nèixer a Santanyí, la família es va traslladar a viure a Felanitx quan ella tenia cinc anys i va ser en aquest poble on va cursar estudis de piano i de guitarra. Felanitx, a finals de la dictadura franquista no deixava de ser una vila amb l'herència de quaranta anys en blanc i negre i pensament únic i incontestable. Tot i així na Francesca, amb la inquietud

JOAN SERVERA

bellugadissa pròpia dels adolescents ja s'havia embolicat en una tuna femenina i en un grup batejat amb el nom de Jufrotoma (inicials dels seus quatre membres) amb clares referències del folk americà dels seixanta i les cançons de Bob Dylan.

En algunes ocasions va ser reclamada com a guitarrista per la Secció Femenina local, alguns membres de la qual pertanyien a S'Estol des Gericó i aquests es varen fixar en aquella al.lota que cantava i sonava i la varen convidar a participar en la seva agrupació. Corria l'any 1976 quan na Francesca Adrover i Tirado va entrar a formar part de S'Estol des Gericó (agrupació folklòrica de Felanitx) com a cantant i guitarrista i de llavors ençà, na Francesca i S'Estol han

crescut plegats i han viatjat amunt i avall. Ella sempre n'ha estat una fidel companya i un dels membres més carismàtics i actius. El fruit d'aquesta col.laboració són tres treballs discogràfics: *S'Estol d'es Gericó* (1978) *Felanitx i Mallorca* (1995) i *Nou de trinca* (2004).

Mallorca a finals de la dècada dels setanta va començar a prendre consciència de la importància del seu patrimoni històrico-cultural. Quan l'any 1978 S'Estol des Gericó enregistra el seu primer disc, una de les seves peces estrella és la mateixa felanitxera, que excel.leix amb la veu de na Francesca, veu de fortes ressonàncies pageses i un timbre tan peculiar com inoblidable, més proper al color de les veus masculines que al de les femenines. La mateixa felanitxera,

que va aprendre de l'amo en Joan Bóta, significava, en aquells anys, establir un pont amb la tradició pagesa d'una generació silenciada. Paral·lelament, tot el llevant de Mallorca era testimoni directe de la recuperació dels anomenats balls de bot amb el seu repertori tradicional de jotes, mateixes i copeos antics, peces que conformen el corpus per excel·lència del patrimoni musical del ball pagès mallorquí.

La recuperació de les ballades significava demostrar la usurpació cultural que d'una manera inconscient havien fet les agrupacions folklòriques quan en la dècada dels anys vint varen començar a refer la tradició viva per fossilitzar-la en una mostra-espectacle més apropiada per consumidors d'imatges ensucrades i decadents on els espectadors són únicament elements passius. Fer festa és participar activament, és l'expressió de l'ànima del poble i aquest desig va materialitzar-se en una gran explosió festiva esdevinguda als inicis dels anys vuitanta quan els mallorquins decidiren de manera lliure i espontània tornar a fer ballades pageses arreu de l'illa, recuperant

l'expressió cultural viva de la pagesia que avui, trenta anys després, encara és ben viva.

Fos per mèrits, fades del destí o per ser en el lloc i en el moment adequat, l'any 1978 na Francesca Adrover és convidada per na Bel Cerdà a fundar amb altres membres el grup Sis Som que amb pocs anys esdevindria un dels referents dels anys vuitanta dins el panorama de la música tradicional mallorquina. Na Bel Cerdà va ser una gran activista de la primera etapa democràtica que va impulsar la recuperació de festes i tradicions de Palma, iniciades des del barri del Puig de Sant Pere (*Caramella* 25, pp. 59-63). Moltes vegades, sobretot al començament, els Sis Som es varen trobar tocant en barris amb les places buides i quatre rates que els miraven com si fossin éssers estranys. Va caldre insistir i fer molta divulgació del patrimoni oblidat i menyspreat, sobretot en les barriades de Ciutat. En els seus inicis Sis Som (dissolt l'any 2002) a més de fer concerts i ballades arreu de l'illa, també es va dedicar a la vessant pedagògica a través de tallers on ensenyaven a realitzar artesanalment instruments de percussió fets

amb canyes: canyissos, xorracs, castanyetes, flabiols... amb l'objectiu d'apropar als infants l'estima per les tradicions. El dibuix de la portada del seu primer disc era tota una declaració d'intencions: una ballada popular en una plaça engalanada de festa on tothom podia participar. Sis Som va enregistrar quatre discs i un recopilatori: *Cançons per a un capvespre* (1983) *Tres i dos: sis* (1985) *Sis Som* (1987) *Antologia* (1999) i *Fruit de la terra* (2001) però ja l'any 1982 havia col·laborat en el disc *Tonades i músiques de Llevant*, una recopilació de jotes i mateixes, cançons i tonades cantades per gent pagesa de Sant Llorenç, Manacor i Petra. L'experiència viscuda amb Sis Som va dur a na Francesca a especialitzar-se en tota casta d'instruments de corda de caire tradicional i a impulsar una evolució en la manera d'entendre aquest tipus de música, sempre des del respecte però defugint el concepte estàtic i intocable que alguns li atorguen i defensant, en canvi, la obertura envers noves creacions combinant-les amb aportacions contemporànies a partir de les estructures heretades.

a) Francesca quan tenia 2 anys; b) Francisca quan era petita acompanyada de son pare; c) Francesca a l'escenari (Fot.:Francisca Forteza); d) Tramudança actuant al FIMPT de Vilanova i la Geltrú; e) S'Estol des Gerrió.

Estava convençuda que la feina feta en aquests darrers trenta anys dins el camp de la música tradicional era un pas d'obertura cap a crear noves fórmules i que en el futur els tocarà saber destriar de tot el que es fa en l'actualitat el que és tradicional i el que no ho és. Reflexió, aquesta, que la va dur a compondre una vintena de peces entre jotes, boleros i fandangos que es troben repartits en la discografia de S'Estol des Gericó i la del grup Tramudança, a més de la partitura del ball dels gegants de Felanitx, composició feta l'any 2006 juntament amb en Jaume Julià (membre també de S'Estol), o les cançons que composava perquè fossin interpretades anualment pels alumnes en la celebració nadal·lenca del col·legi Sant Alfons de Felanitx, on des de l'any 1981 impartia classes de música i que un bon grapat d'elles varen ser enregistrades en el CD de la Cooperativa d'ensenyament Es Lledoner *Els nins canten Nadal* (1996).

Per poder copsar breument el que ha representat la figura de na Francesca Adrover dins el seu poble de Felanitx, com per a la resta de l'illa de Mallorca, només cal fer un repàs a l'activitat que durant un poc més de tres dècades ha portat a terme: amb el grup Sis Som actua a les ballades populars de tots els pobles de l'illa, paral·lelament actua amb S'Estol des Gericó, que a més de les ballades participa també amb altres músics, en la dansa tradicional de Sant Joan Pelós (ball que recorre anualment els carrers de la localitat cada 24 de juny) i en la recuperació del cant de capta anomenat Ses Sales, que se celebra el dia de Pasqua, amb el qual va cantar fins l'any 2002 quan passà el relleu a la gent jove del municipi i l'any 2005 va participar en l'elaboració del Dvd sobre les danses felanitxeres dels cavallets i de Sant Joan Pelós. Des de l'any 1981 impartia classes com a professora de música a l'escola d'Es Lledoner i durant vint-i-dos anys (1985-2007) va impartir classes de guitarra a l'escola de música Pare Aulí de Felanitx. Cal destacar també la seva important partici-

ció, amb S'Estol i altres músics i balladors del llevant de l'illa, en la recuperació i salvació *in extremis* del fandango mallorquí, ben viu en l'actualitat. I l'any 1986 entra a formar part també del grup Tramudança, un altre grup de música que es dedica a la tasca d'animar les ballades populars i que combina un repertori de recerca (partitures trobades en arxius particulars o institucionals) amb el tradicional i amb noves composicions.

L'any 2000, quan na Francesca treballava en el primer projecte discogràfic de Tramudança, una de les peces de ball instrumental que va crear, va esdevenir, en paraules d'ella mateixa, una de les seves composicions preferides: la «Jota Tirada» (petit homenatge feminitzat del seu llinatge matern d'origen cordovès), tant és així, que de tan satisfeta que n'estava també la va incorporar en el repertori

de S'Estol. Dos cd's són el resultat sonor de l'experiència amb Tramudança: *No dona gran cosa més l'agre de la terra* (2001) i *Vint-i-5* (2009) a més d'una col·laboració especial en el disc *Sa Ximbomba encara sona* (2008).

No hi ha hagut festa ni ballada popular dins aquests darrers trenta anys on a part o banda dels territoris de parla catalana no s'hagi vist a na Francesca amb la seva guitarra animant la festa. Tots els que la varen conèixer coincideixen en destacar el fet que mai va cercar protagonisme en cap dels grups on va participar, que era una d'aquelles persones indispensables, amiga dels seus amics, gran col·laboradora, serena, diplomàtica, d'un cor tan generós que mai no tenia un no com a resposta. Ens va deixar el passat tretze de maig. La recordarem enrevoltada de sons, de balls i de festa.

S'ESTOL D'ES GERICÓ

A NA FRANCESCA ADROVER I TIRADO.

El passat dilluns, dia tretze de maig, de sobte, les nostres veus emmudiren, els dits ens quedaren agarrotats, les cames s'aturaren. A la partitura només es llegien silencis. Ens havia invadit un núvol de tristesa, d'amargor, d'impotència i de pena que no ens deixava dir paraula. Tú, Francesca, amiga nostra i companya, havies iniciat un llarg viatge, aquest pic sense guitarra ni partitures, sense maletes carregades de vestits de pagès, sense noltros.

Quant camí hem fet junts, quants viatges carregats de rialles, quantes hores d'assajos, de músiques, quantes actuacions!. Uns amb els instruments afinats i apunt per sonar, els altres amb les cames rabioses de ballera, però tots junts pendents de la teva mirada, de la teva veu, de la teva alçada de celles a l'hora de començar i acabar cada peça quan sentíem aquell «vius» i sempre ben atents a no perdre el ritme que incansablement marcaves amb els acords de la teva guitarra.

Aquests dies, han anat passant tantes coses per la ment de cada un de noltros, tots tenim el nostre particular record de moments compartits amb tu, i amb S'Estol podríem omplir tantes i tantes pàgines de la història del nostre grup, a la qual, com no podria ser d'altra manera, n'has tingut un dels papers protagonistes.

Poc a poc començam a reaccionar, i així i tot, com comprendràs, s'ens fa feixuc. Però quan tanquem els ulls, dins el silenci de la partitura que ara ens toca sonar i ballar, sentim els acords del teu cerimoniós Fandango d'es Convent, de l'alegre jota tirada, de tantes músiques que ens has deixat com a penyora de la teva presència, i per això tenim la certesa que mai et podrem dir adéu perquè, siguis allà on siguis, sempre seguiràs amb noltros.

Per això Francesca estimada, gràcies amiga i companya per haver compartit amb nosaltres tots aquests anys, gràcies per la teva música.

*Bona nit blanca roseta
plena de bones olors
no hi ha al cel tantes estrelles
com vegades pens en vos ...*